SEÐLABANKI ÍSLANDS

Þekking Íslendinga á lífeyriskerfinu

Það sem kemur fram í kynningunni er á ábyrgð höfundar og þarf ekki að endurspegla afstöðu Seðlabanka Íslands

Rannsóknastofnun lífeyrismála

Þorsteinn Sigurður Sveinsson

Ársfundur 7. nóvember 2024

Dagskrá

- Könnun á þekkingu á lífeyriskerfinu
  + vísbendingar úr rannsóknarritgerð
- Þekking á séreignasparnaði
- Þekking á almannatryggingum
- Íslensk rannsókn um ungt fólk og lífeyrismál
- Stiklað á stóru varðandi niðurstöður erlendra rannsókna

Könnun á þekkingu á lífeyriskerfinu

- Könnunin fór fram dagana 27. september til 7. október 2021

- Svarendur voru 946 talsins
  - Af öllu landinu
  - 18 ára og eldri

- Framkvæmd af Maskínu

- Markmið könnunarinnar var að rannsaka ástæður fyrir því hvernig fólk brást við hækkun framlags atvinnurekenda til skyldulífeyrissparnaðar 2016-18

Hver eftirfarinna valkosta lýsir best markmiði þínu með sparnaði?

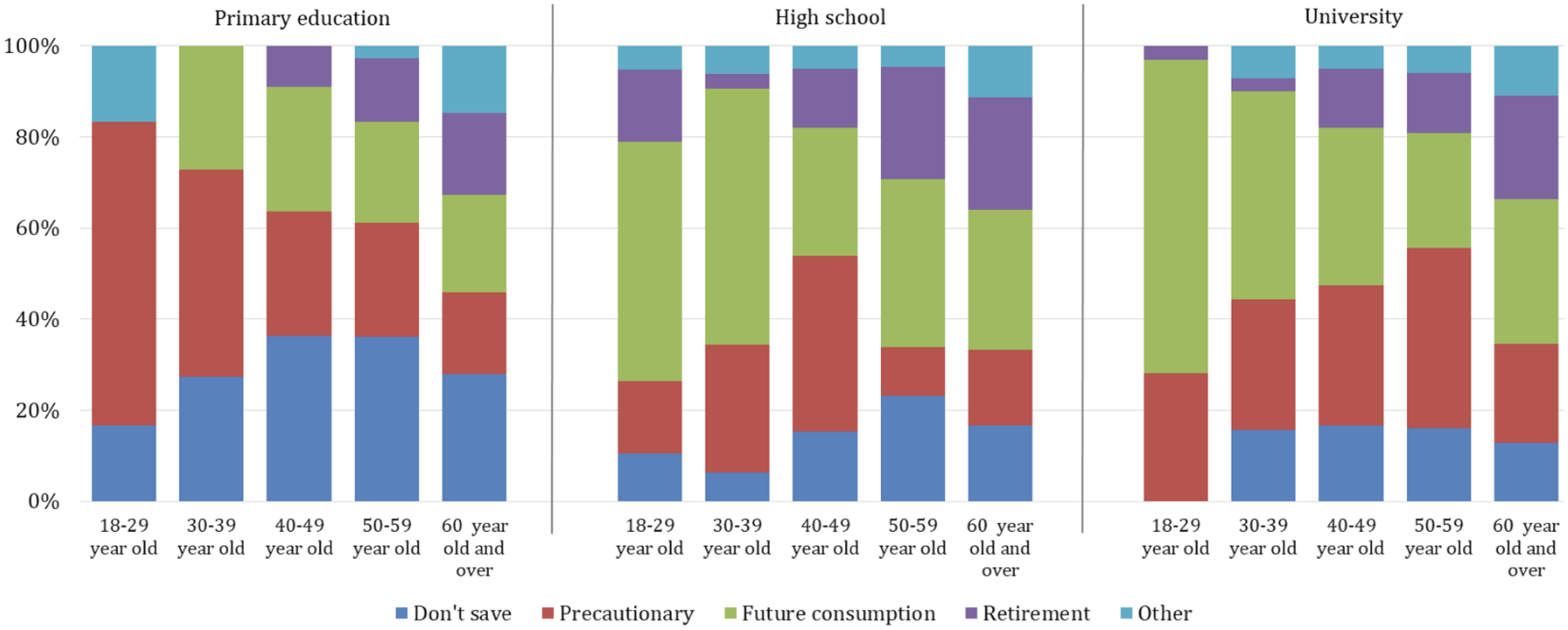

Fyrir þá sem eru minna menntaðir er hvatinn til sparnaðar í minna mæli til efri áranna, en…→

…lífeyrissparnaður er stærra hlutfall af heildarsparnaði þeirra minna menntuðu heldur en hjá meira menntuðum hópum

7. Hver eftirfarinna valkosta lýsir best hvernig þú hagar „öðrum sparnaði“?

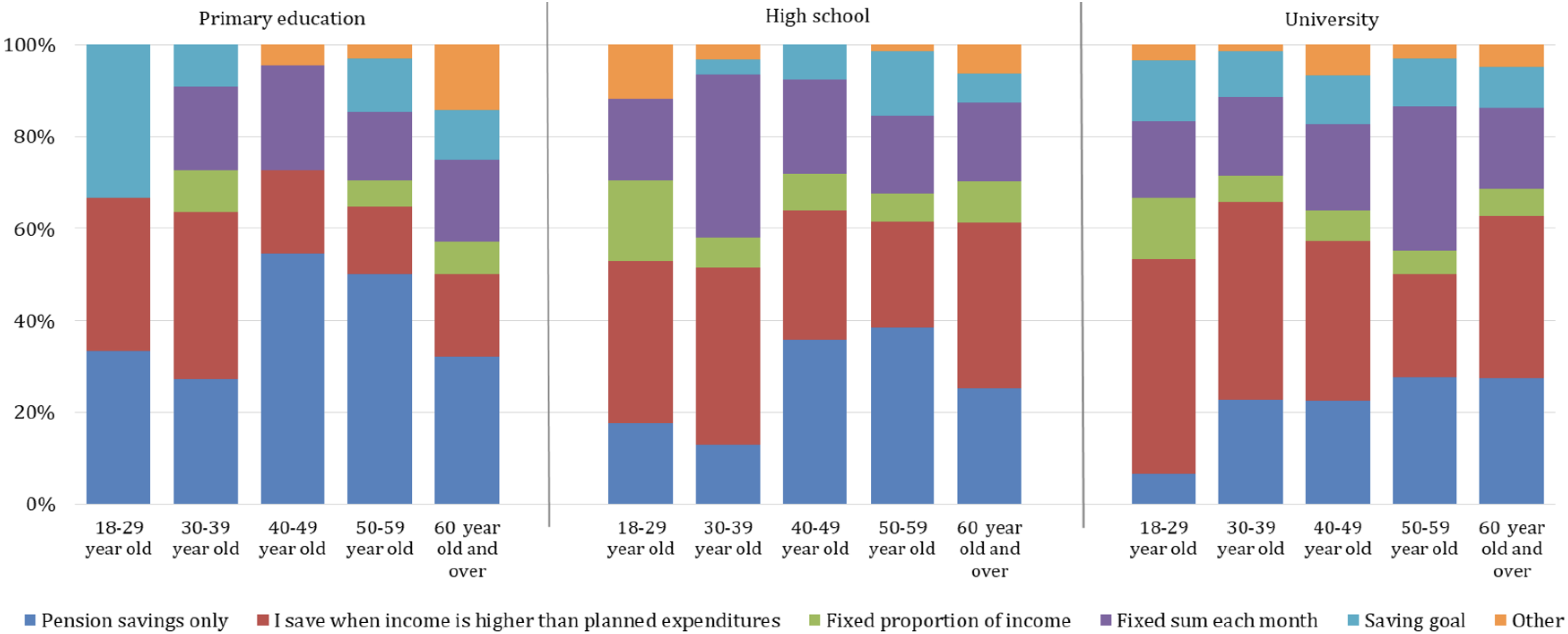

Könnun á þekkingu á lífeyriskerfinu

3. Hve hátt hlutfall (prósent) af launum þínum telur þú að vinnuveitanda þínum sé skylt að greiða í lífeyrissjóð?

	Fjöldi	%
Undir 4%	80	16,8%
4% til 8%	208	44,0%
9% til 13%	158	33,3%
Hærra en 13%	28	5,8%
Gild svör	473	100,0%
Fengu ekki spurningu	195	20,6%
Svöruðu ekki	278	29,4%
Heildarfjöldi	946	100,0%

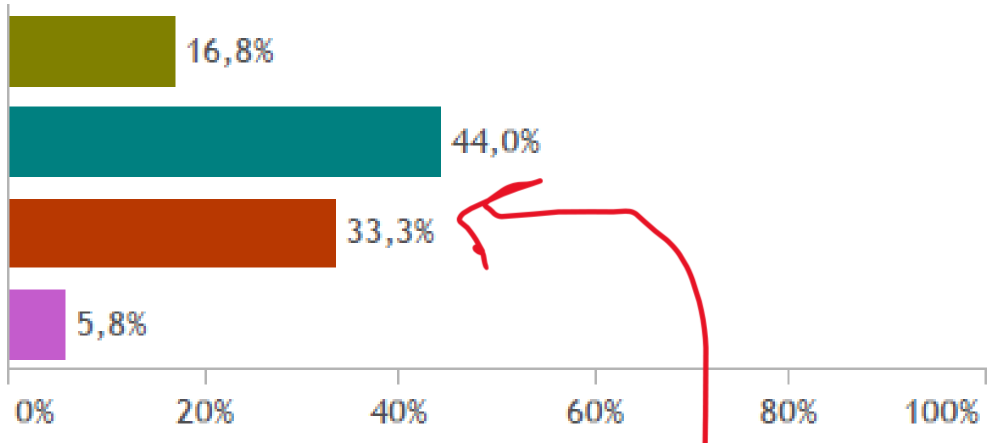

Meðaltal	7,35%
Vikmörk (±)	0,38%
Staðalfrávik	4,20%

Aðeins þeir sem sögðust vera í vinnu (sp. 1) fengu þessa spurningu.

Aðeins einn þriðji nær þessu rétt!
→ Eða er það einn fimmti?

c.a. 30% svarar ekki spurningunni
→ Lítil þekking?

Hækkun skyldusparnaðar 2016-18

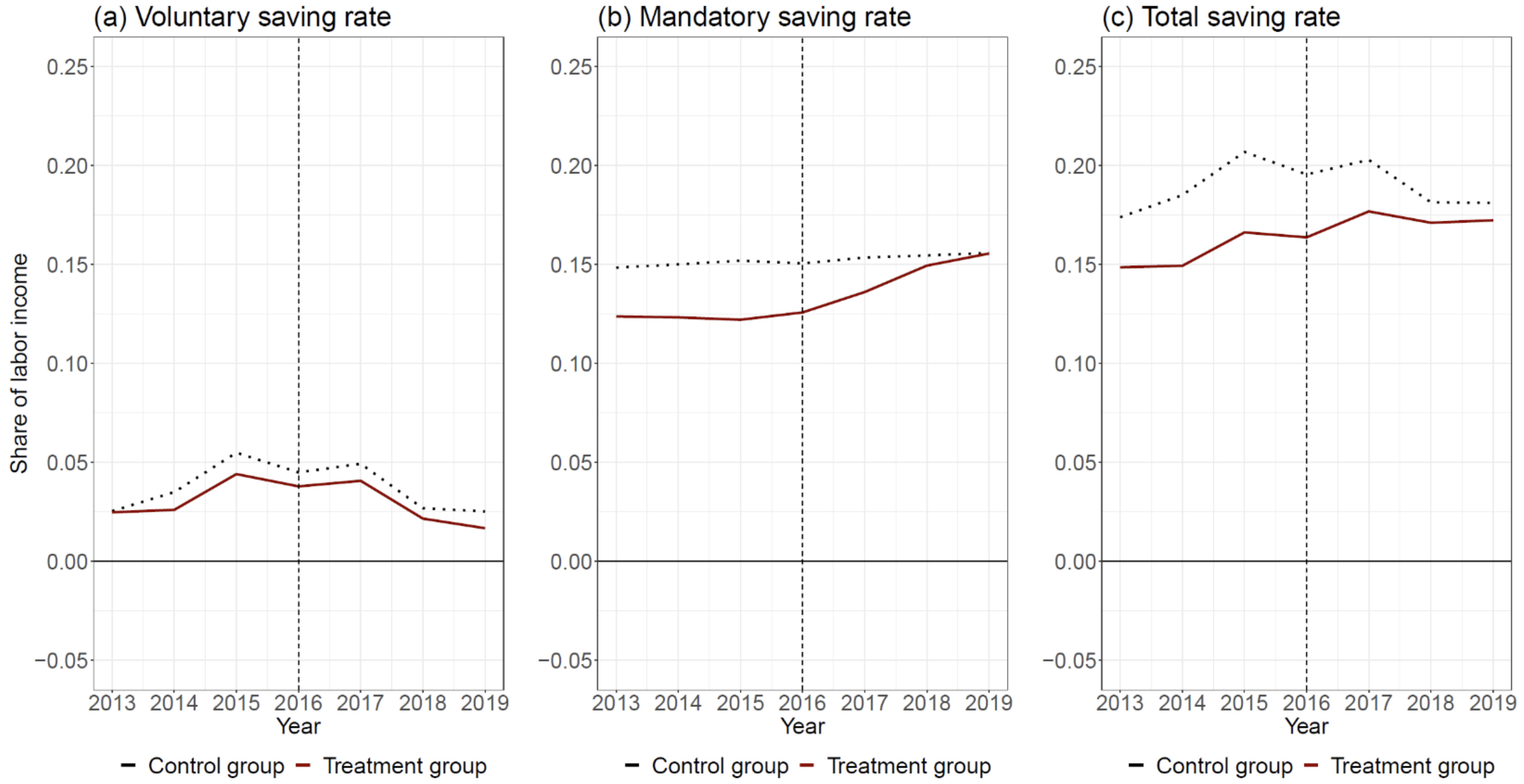

Hækkun skyldusparnaðar 2016-18: Fréttaflutningur

Morgunblaðið

FÖSTUDAGUR 22. JANÚAR 2016

HEFÐIN OG NÝSKÖPUN MÆTAST Í ÞORRA
ÞORRABLÓT

KONUR VERÐLAUNAÐAR
FJÖRUVERÐLAUNIN 31

HEFUR UPPGÖTVAÐ MARGAR HÆFILEIKARÍKAR MANNESKJUR
STÍLVOPN BJARGAR 10

Gleði Þungu fargi var létt af forystumönnum Samtaka atvinnulífsins og Alþýðusambands Íslands þegar þeir höfðu lokið gerð nýs kjarasamnings. Braust gleðin fram þegar Gylfi Arnbjörnsson, forseti ASÍ, og Björgólfur Jóhannsson, formaður SA, tókust í hendur að lokinni undirritun samninganna.

Friður til lengri tíma

● Kjarasamningar á almennum vinnumarkaði gilda út árið 2018 ● ASÍ metur afdrif húsnæðisfrumvarpa við endurskoðun í febrúar ● Launakostnaðurinn eykst um 6%

Helgi Bjarnason

Hækkanir til viðbótar

» Laun hækka heldur meira á samningstímanum en áður var samið um og hækkunin í ár kemur fyrr.

» Mótframlag launagreiðenda í lífeyrissjóð verður hækkað um 3,5% á samningstímanum og verður 11,5% frá miðju ári 2018 að telja. Er þetta viðleitni til að jafna lífeyrisréttindi launþega í landinu.

Óttast aukna verðbólgu

Launaútgjöld aukast um 6% » 4

Landsbankinn færi óðruvísi að næst og hefði söluferlið opið

Steinþór Pálsson

Fyrsta banaslysið í umferðinni á árinu

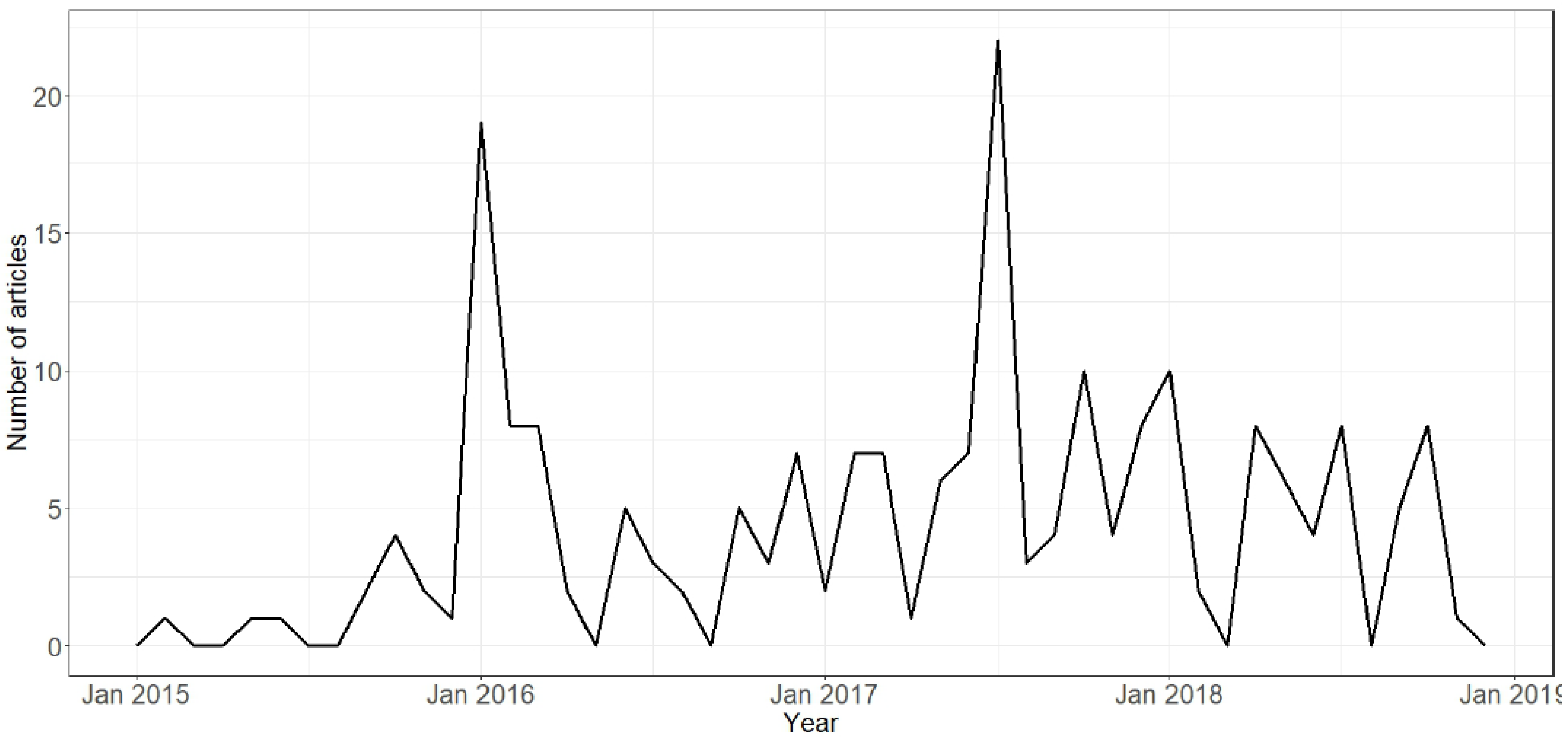

Figure 11: Number of news reports featuring the phrase *employer contribution*

Notes: Figure 11 captures all mentions of the phrase *employer contribution* in all published media, including newspapers, broadcast news on radio and television along with online articles. The spike in coverage in early 2016 coincides with the signing of the collective bargaining agreement. The spike in July 2017 coincides with the second increase in employer's pension contribution, see footnote 12.

þ.e. mótframlag atvinnurekenda

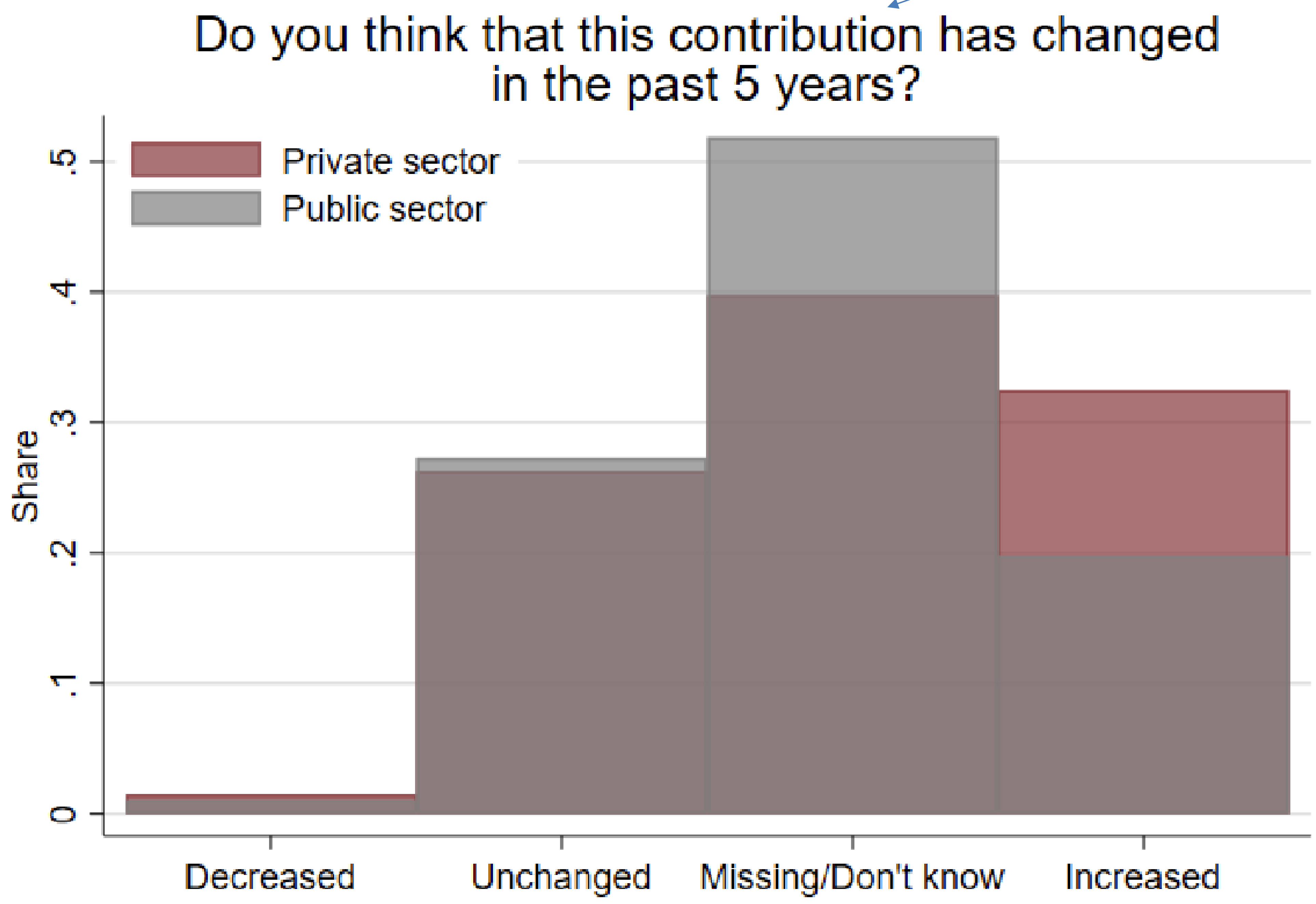

→ 32% almenna vinnumarkaðarins **svöruðu rétt** að framlag atvinnurekanda hafi hækkað

→ 20% þeirra sem vinna fyrir hið opinbera **svöruðu ranglega** að framlagið hafi hækkað

Bendir til að um 12% séu meðvituð um hækkunina 2016-18

5. Hvernig hefur þú ráðstafað þessu viðbótarframlagi vinnuveitenda?

	Fjöldi	%
Ég ráðstafaði viðbótinni í séreignarsparnað (tilgreinda séreign)	106	57,4%
Ég ráðstafaði viðbótinni í almennan lífeyrissparnað	46	25,0%
Ég er ekki viss	32	17,5%
Gild svör	184	100,0%

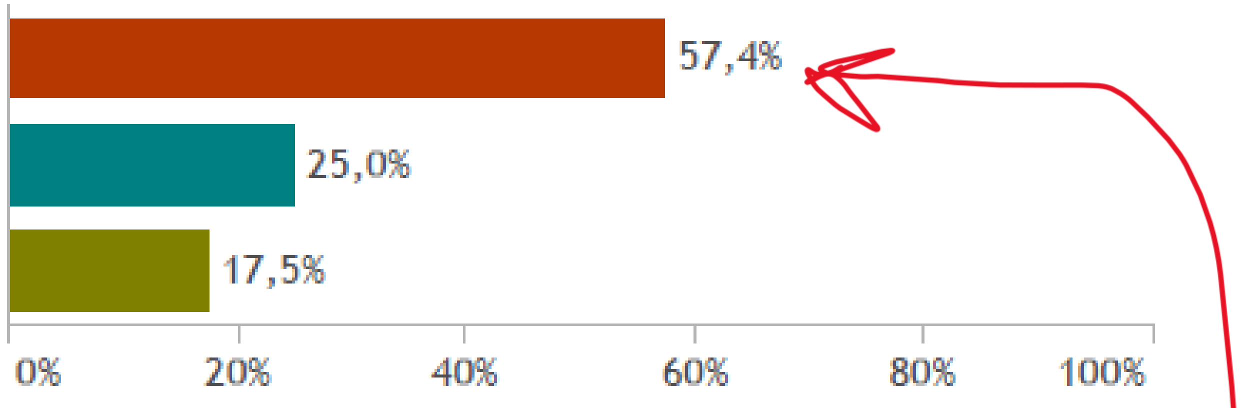

(Mér skilst að hlutfall þeirra sem ráðstafaði þessu í tilgreinda séreign sé í raun um 7%)

Vísbendingar um þekkingu á séreignarsparnaði

Figure 1. Participation rates in supplementary pension schemes 1999-2017

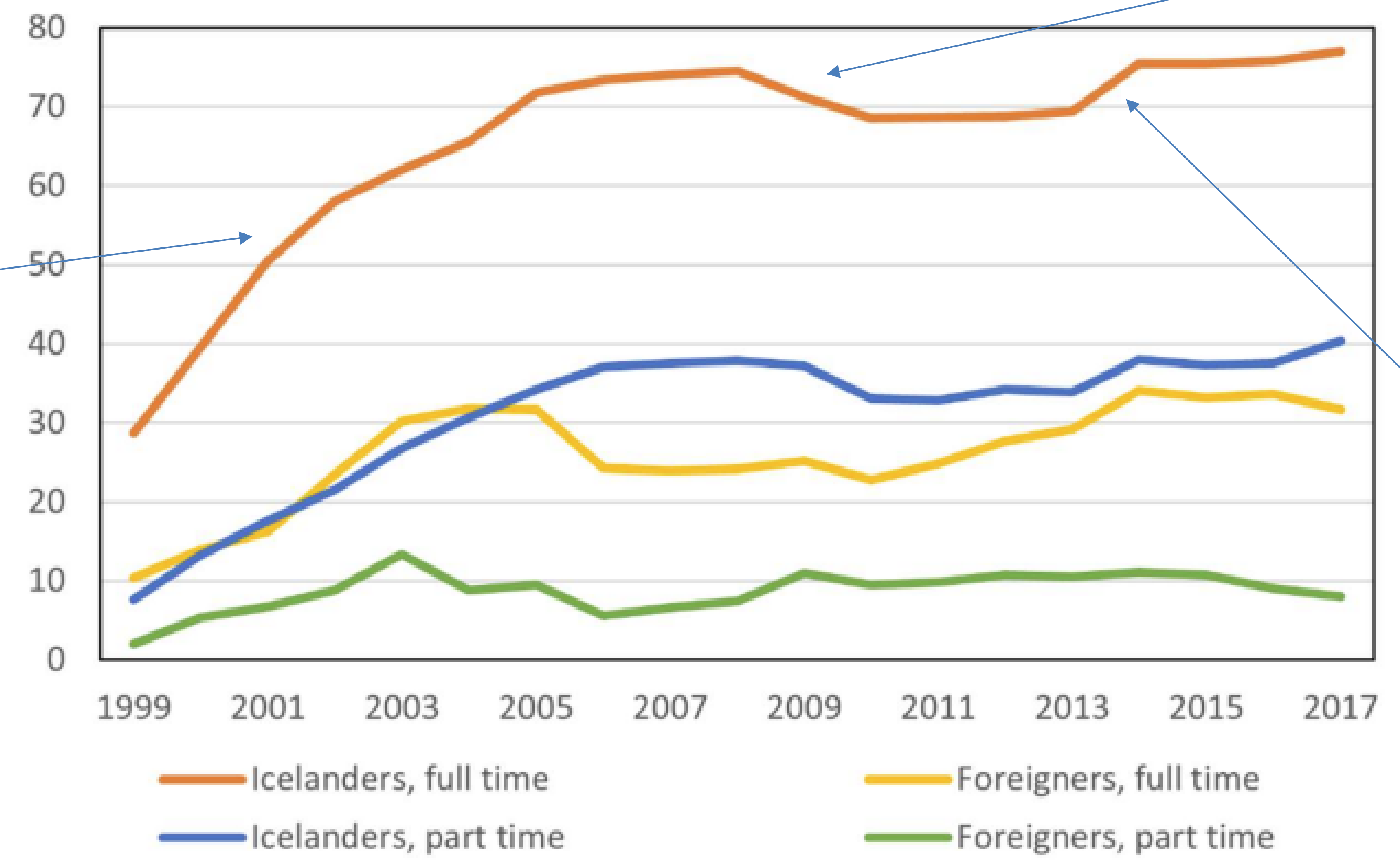

Note: Participation rates (in %) among wage-earners 25-69 years old.

Sources: Statistics Iceland, Central Bank of Iceland.

Kreppan virðist hafa áhrif

Hlutfall þeirra sem taka þátt hækkar jafnt og þétt fyrstu árin

Innborgun á húsnæðislán líka

Heimild: Ásgeir Daníelsson, Rannveig Sigurðardóttir og Svava J. Haraldsdóttir (2023). Participation in supplementary pension savings in Iceland, Central Bank of Iceland Working Paper Series nr 91

Vísbendingar um þekkingu á séreignarsparnaði

Figure 4. Average participation rates among Icelandic wage-earners working full-time, by age

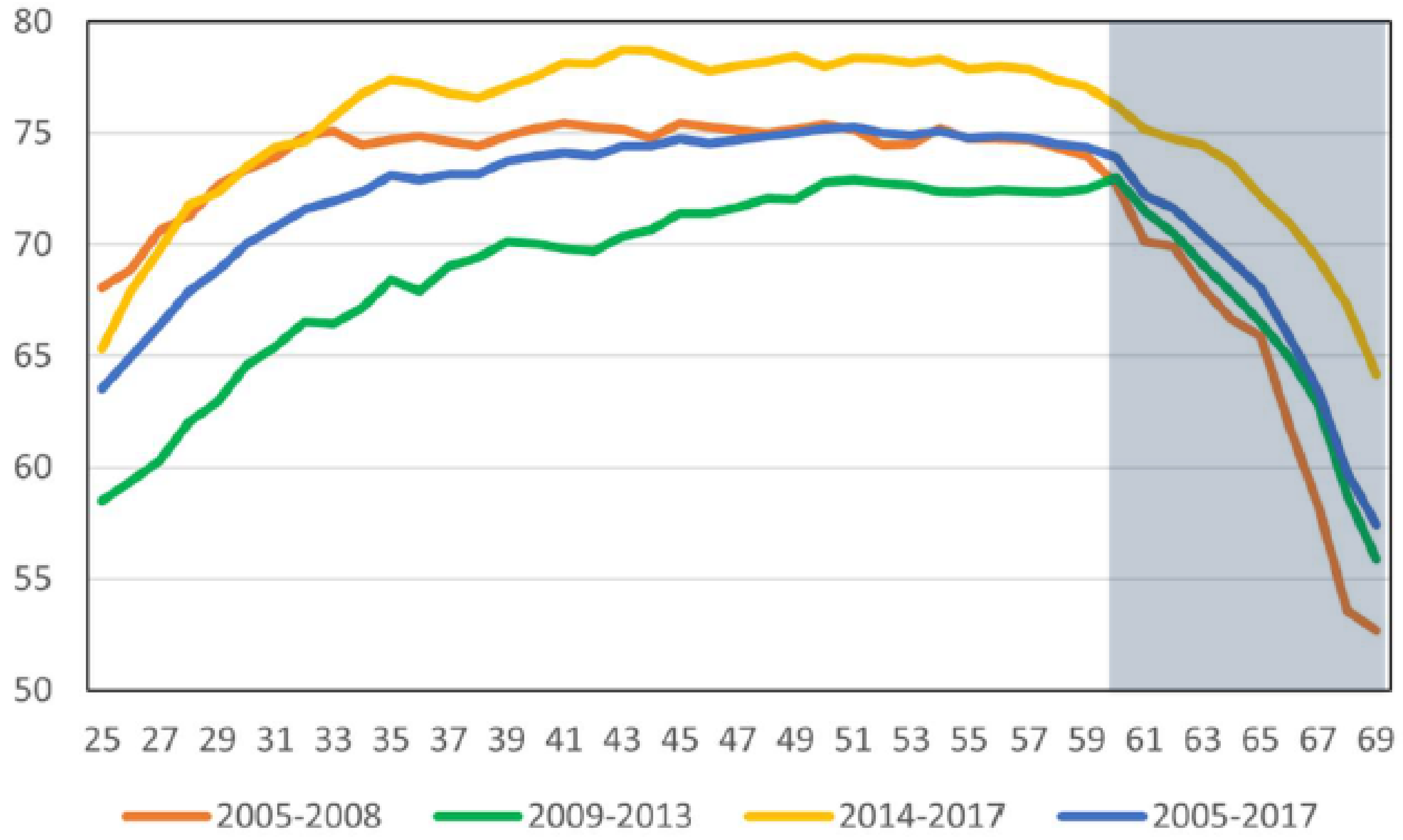

Note: Average participation rates (in %) over different periods. Participation rates are calculated for Icelanders working full-time. The x-axis shows the age of participants.

Sources: Statistics Iceland, Central Bank of Iceland.

Einstaklingar geta fengið séreignarsparnaðinn greiddan strax út eftir sextugt.

Ókeypis peningur

Konur líklegri til að spara og hætta fyrr á vinnumarkaði skýrir þetta að hluta? Skoðum nánar…

Heimild: Ásgeir Daníelsson, Rannveig Sigurðardóttir og Svava J. Haraldsdóttir (2023). Participation in supplementary pension savings in Iceland, Central Bank of Iceland Working Paper Series nr 91

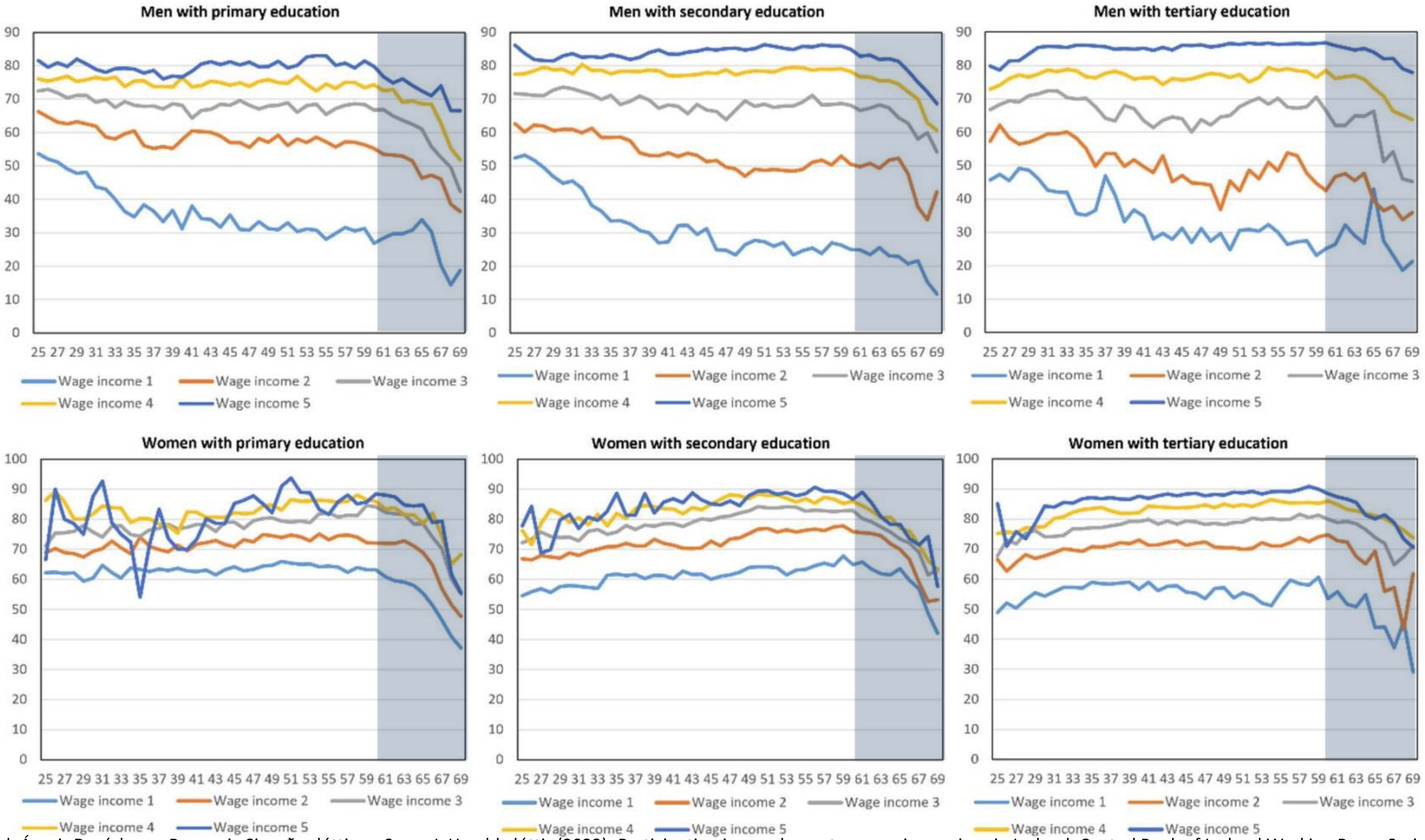

Heimild: Ásgeir Daníelsson, Rannveig Sigurðardóttir og Svava J. Haraldsdóttir (2023). Participation in supplementary pension savings in Iceland, Central Bank of Iceland Working Paper Series nr 91

Vísbendingar um þekkingu á almannatryggingum

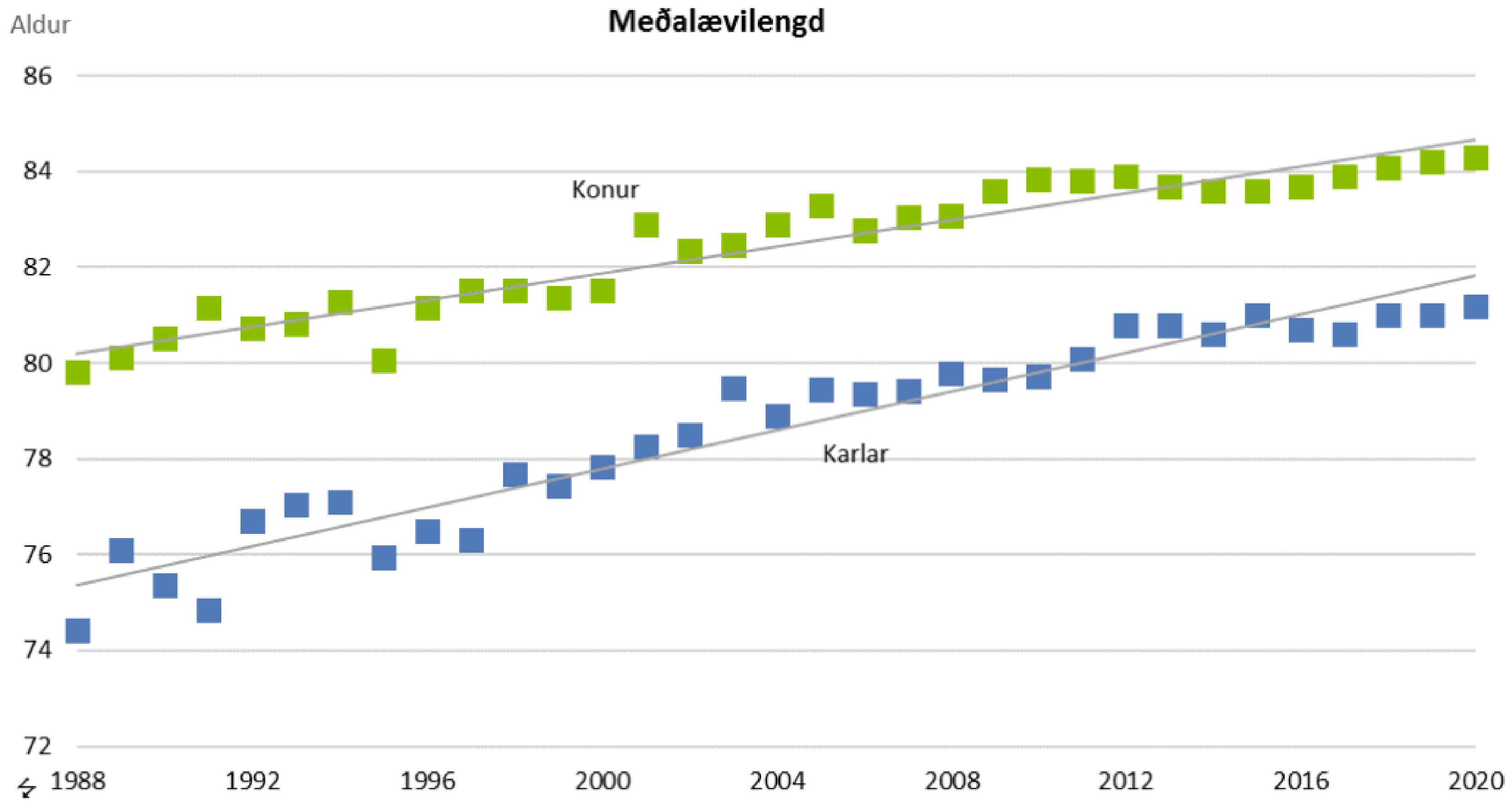

Vísbendingar um þekkingu á almannatryggingum

- Dæmi úr reiknivél TR
  - Eftirlaun við 67 ára aldur
    - Gefum okkur: 300.000 á mánuði úr samtryggingu
    - 236.245 á mánuði frá TR
  - Eftirlaun við 65 ára aldur
    - 261.600 á mánuði úr samtryggingu (frá 65 ára)
    - 252.292 á mánuði frá TR (frá 67 ára)

- Ef þessi einstaklingur deyr svo 84 ára þá græðir hann c.a. 1,5 milljónir á að fara á eftirlaun 65 ára
  - Horft í fjölskyldusögu?

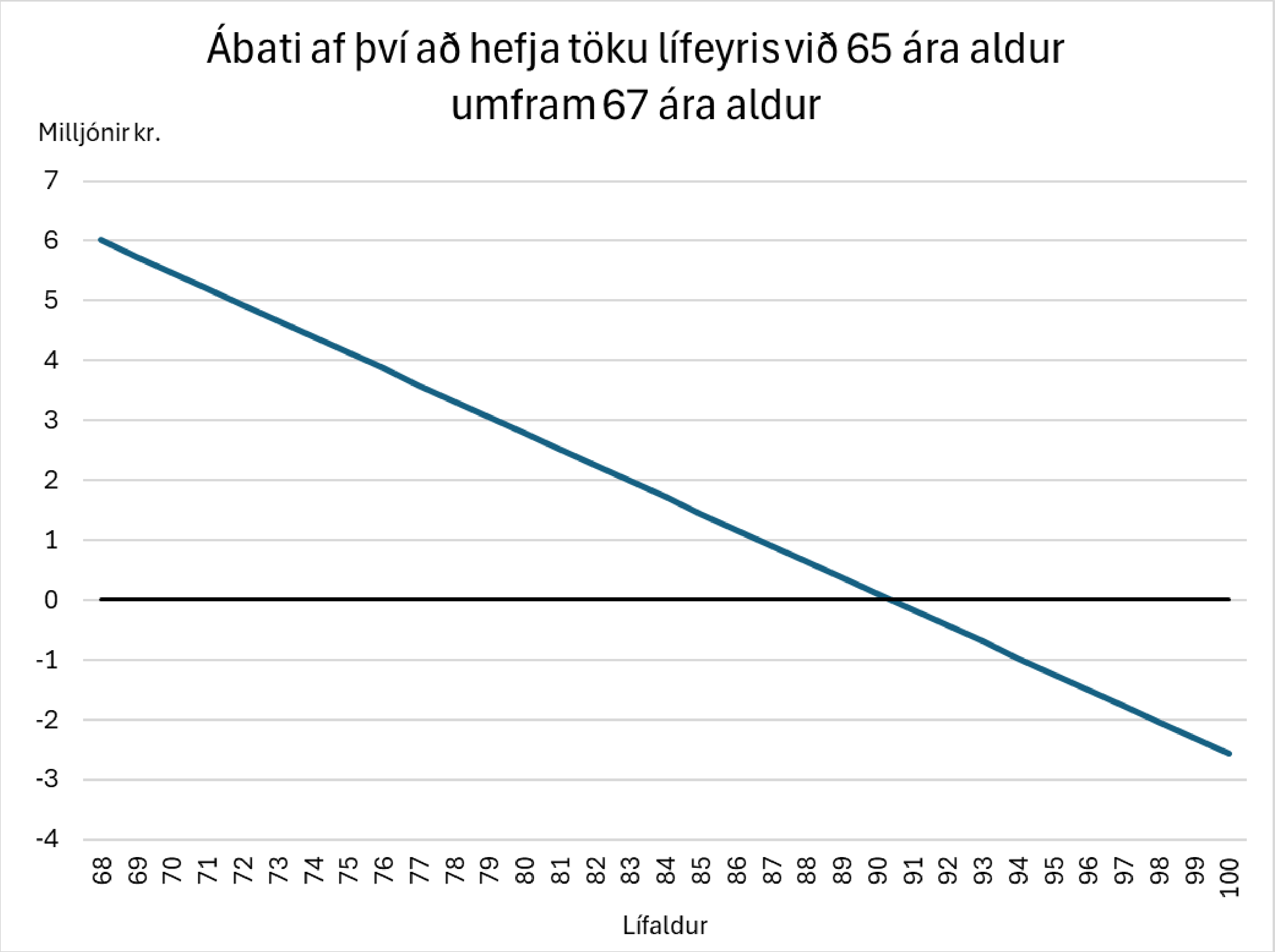

Íslensk rannsókn á þekkingu ungs fólks á lífeyrismálum

- MS ritgerð Ásdísar Rúnar Ragnarsdóttir
- Könnun, 340 svör
  - 16-30 ára

Íslensk rannsókn á þekkingu ungs fólks á lífeyrismálum

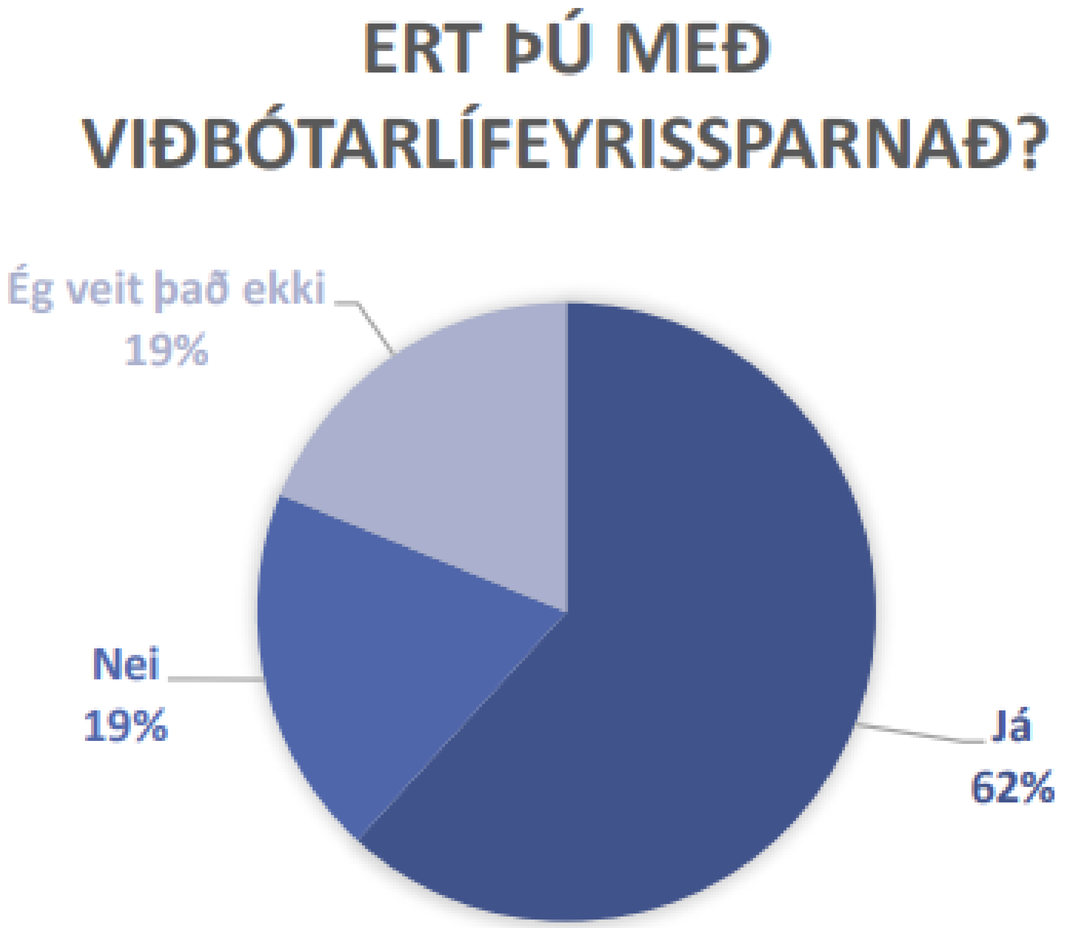

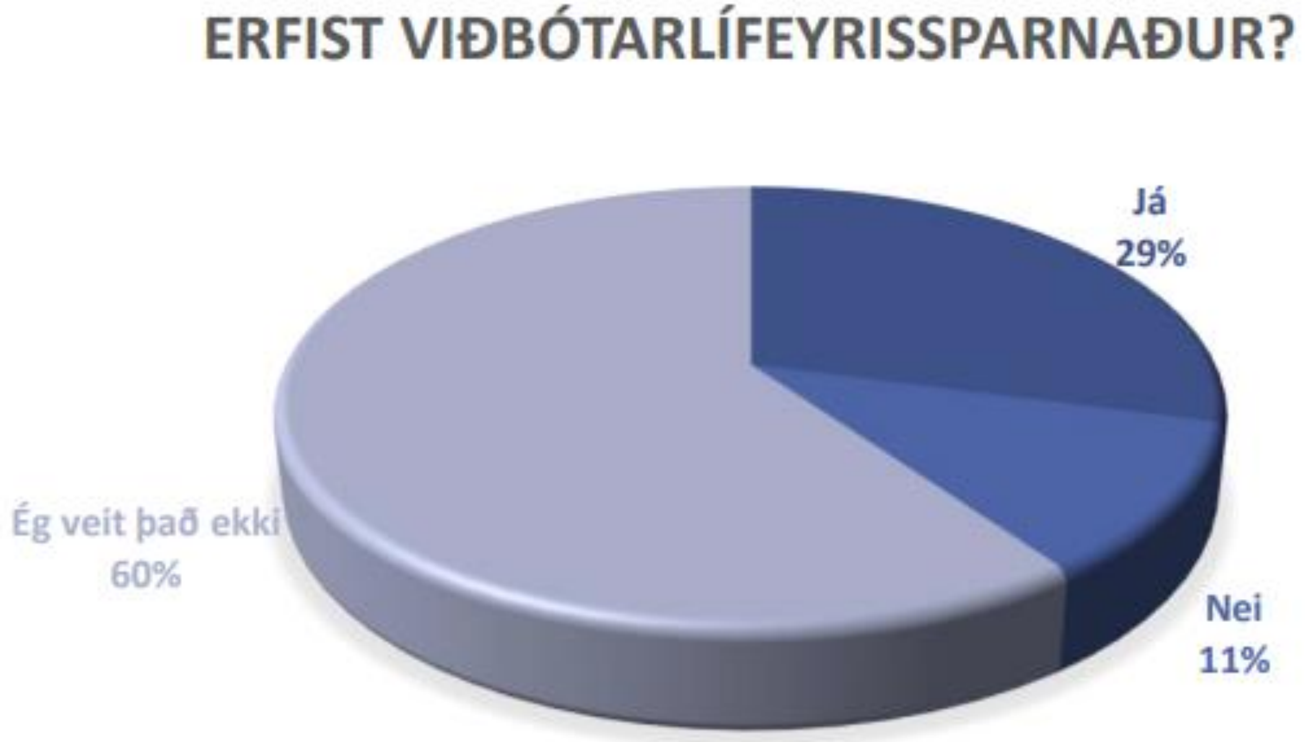

„Skattfrjáls ráðstöfun á höfuðstól."

„Ég lít á það sem launahækkun sem væri synd að láta fram hjá sér fara."

„Til að fá 2% mótframlag vinnuveitanda."

„Mamma sagði að það væri gott."

Erlendar vísbendingar

- Áhrif lífeyriskerfis á annan sparnað:
  - 85% Dana eru *passive savers,* og bregðast ekki við breytingum á skyldusparnaði sínum (Chetty et al., 2014)
  - Breytingar í danska lífeyriskerfinu höfðu aðeins áhrif á annan sparnað 0-33% Dana (Arnberg and Barslund, 2014)
  - Aukning í skyldusparnaði (BNA) leiddi til samsvarandi 30% lækkunnar í valkvæðum lífeyrissparnaði (Friedberg et al., 2024)
- Fjármálalæsi og þekking á lífeyriskerfinu:
  - Fjármálalæsi er mismunandi eftir þjóðfélagshópum í Finnlandi. Tenging milli fjármálalæsis og sparnaðar til efri áranna hjá konum en ekki körlum. (Panu and Olli-Pekka, 2018)
  - Sænsk rannsókn. Marktækur munur í fjármálalæsi þeirra sem spara til efri áranna í samanburði við þá sem gera það ekki. (Almenberg and Säve-Söderbergh, 2011)

Erlendar vísbendingar frá Svíþjóð

- 16 spurningar um lífeyriskerfið í Svíþjóð
  - Að meðaltali var 45% spurninga svarað rétt

- Þeir sem vita almennt minna eru:
  - Ungir, minna menntaðir, lægri tekjur og konur
  - Eru þetta þeir sem eru í viðkvæmari stöðu efnahagslega?
  - Mestur hagur einmitt þeirra að vita hvernig kerfið virkar?

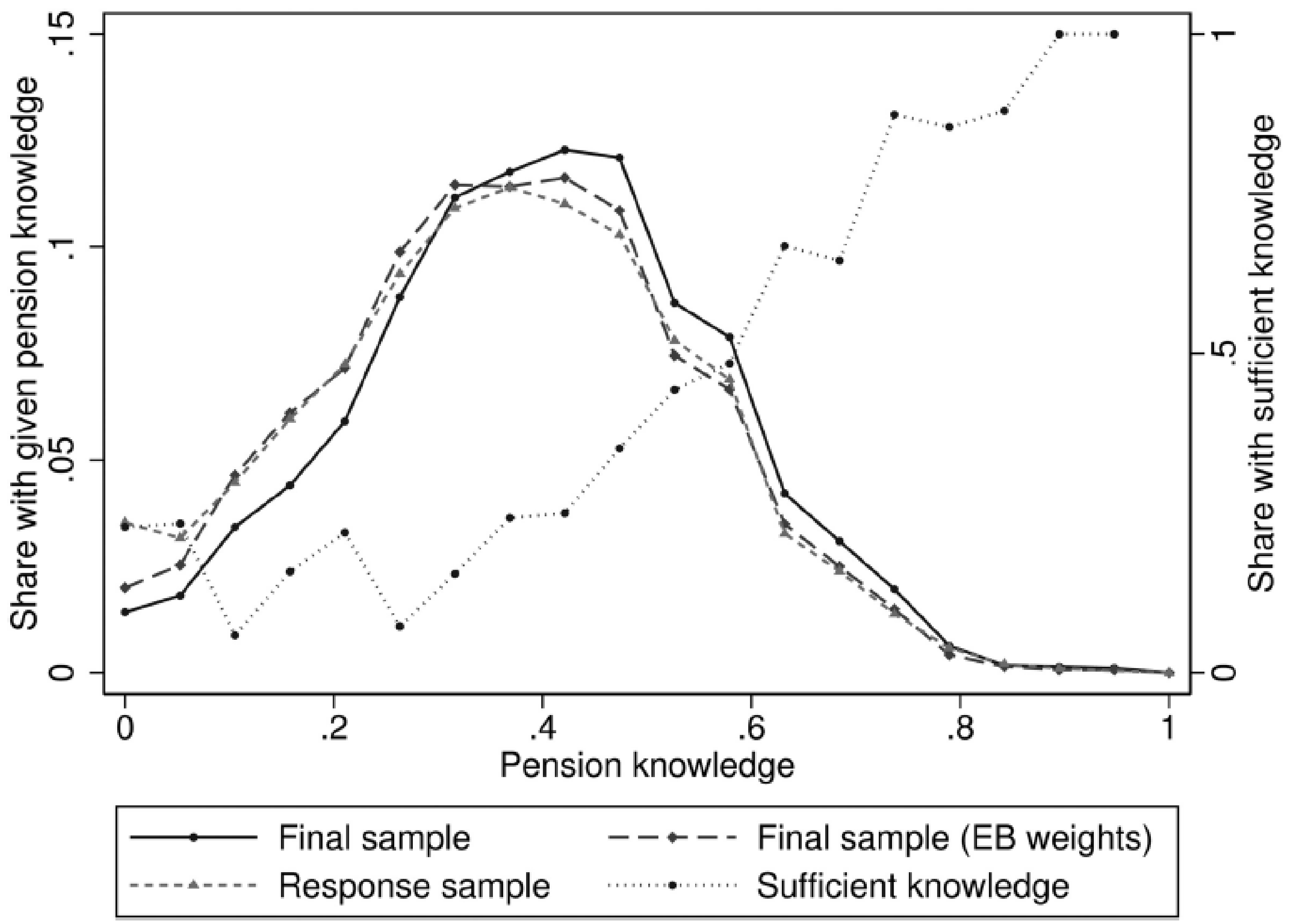

Figure 1. Distribution of pension knowledge. *Note:* The figure shows the distribution of share of correct answers (the pension knowledge index) for the final sample, using design weights (solid line, see section "Register-Based Variables and Sample Selection" in the Appendix) or entropy balancing weights (long dashed line). The

Heimild: Elinder et al. (2022). Who Lacks Pension Knowledge, Why and Does it Matter? Evidence From Swedish Retirement Savers

Erlendar vísbendingar: Svíþjóð

Af hverju hefur þú ekki kynnt þér lífeyrismál betur?

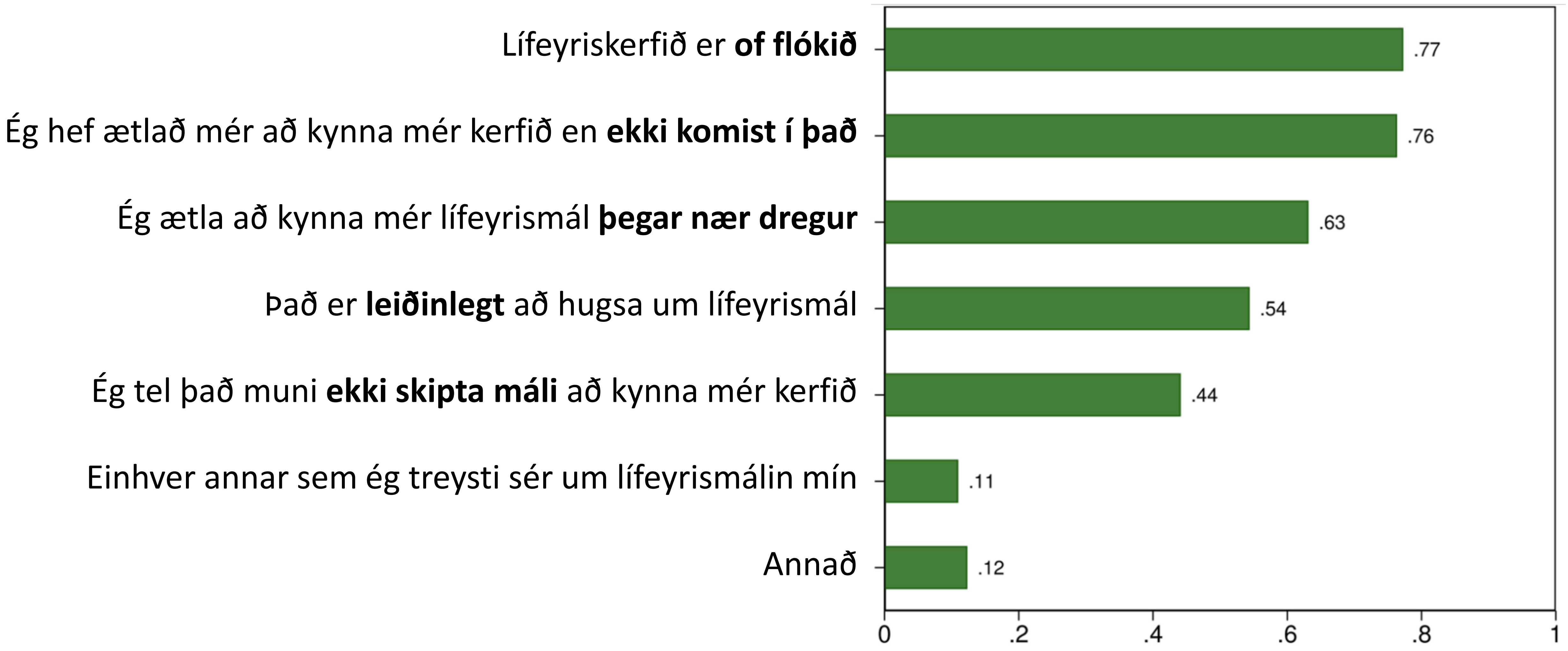

~~Dagskrá~~ Samantekt

- Könnun á þekkingu á lífeyriskerfinu
  + vísbendingar úr rannsóknarritgerð

Könnun bendir til þessa að þekking á lífeyriskerfinu sé almennt lítil

Lítil (engin) viðbrögð við breytingu á skyldusparnaði 2016-18

Viðbrögð við efnahagsaðstæðum og breytingum í regluverki

- Þekking á séreignasparnaði

Einstaklingar (60+) haga séreignasparnaði sínum þveröfugt við það sem búast mætti við

- Þekking á almannatryggingum

Sumir þeirra sem eru að komast á eftirlaunaaldur spila á kerfið

- Íslensk rannsókn um ungt fólk og lífeyrismál

Ungu fólki finnst mikilvægt að vera upplýst um lífeyrismál en kynnir sér þau samt ekki

- Stiklað á stóru varðandi niðurstöður erlendra rannsókna

Fólk bregst takmarkað við hvötum

Lífeyrismál eru flókin og leiðinleg